

»Če lažem, kralj, mi vzemi glavo,« je gostolela ptičica. »Sama sem videla, ko jo je odpeljal hlapec Tomaž in se zavihtel z njo na konja.« Ptičica je poskočila kralju Matjažu prav na ramo, ga kljuvala s kljunčkom in hitela: »Le urno, le urno, kralj, se mudi, kruti Turek z Marjetico beži!«
 Tedaj je kralj poskočil na konja in odvihral proti domu.

VIII. Sveta maša.

Ko je kralj Matjaž odjahal v boj proti Turkom, je kraljica Alenčica ukazala grajskemu kaplanu, naj opravi sveto mašo za kralja Matjaža, da bi mu Bog dal zmago in bi se skoraj vrnil domov. Sama se je napatila s kraljično Marjetico v grajsko kapelo. Pred njima je šlo šest služabnic, za njima je stopalo osem spletičen, ki so nosile pavja peresa kraljici nad glavo. Vsi so se ustavili v kapeli in med sveto mašo so glasno molili za srečo svojega gospodarja in kralja.

Marjetica je klečala poleg svoje matere, kraljice Alenčice. Zagledala se je v oltar, pri katerem je maševal duhovnik v svileni mašni obleki, sklenila roke in prisrčno molila:

»Ljubi Bogee, daj mojemu očetu zmago nad hudim Turkom, da se bo skoraj vrnil domov. Tako prazno je v hiši, ko njega ni. Bara pripoveduje lepe povesti, toda stara je že in rada zaspi sredi povesti, prav tam, kjer je najlepša. Meni pa je dolgčas tiho sedeti poleg nje in jo poslušati. Ožka pa je skobee in divji mož in hudi Turek in z njim lahko vedno divjam in kričim in mama ne sme biti huda. Tudi siničke v vrtu bi že zopet rada videla in veverice bi rada pozdravila in rožice bi rada zopet vonjala, ki tako lepo dišijo. Daj, Bogee, usliši me! Amen.«

Po sveti maši je kraljica Alenka odšla v grajski stolp in nihče ni smel do nje. Sedela je ob oknu in gledala skozi line, ali se že vidi meglica, sredi katere jaha njen mož, kralj Matjaž, zmagoslavno domov.

(Dalje.)

† Leopold Podlogar

Nova Štifta pri Ribnici

Malo je pokrajin pri nas, ki bi bile križem sveta bolj znane, kakor Ribniška dolina. Podjetni in premeteni Ribničan je znan ne le po Slovenskem, ampak po svoji »suhi robi« daleč po svetu, zlasti po Balkanu. Ribničan je znan po svoji značilni govorici in pravijo, da zna celo nemško po ribniško govoriti.

Neštevilno smešnic in zabavljic se oponaša dobrovoljnemu Ribničanu. Kar se je kdaj kje neumnega ali smešnega zgodilo, se podtika Ribničanu. Da bi bilo vse to pristna last Ribničanov, bi si ne upali med svet in bi ne bili povsod, kamor pridejo, zaradi svoje možatosti in poštenosti spoštovani.

O njihovi vernosti in bogoljubnosti pričajo obilne in lepe cerkve v Ribniški dolini. Veličastna, v romanskem slogu zidana cerkev sv. Štefana v Ribnici bi delala čast vsakemu mestu.

Leži dolina Ribniška
prostrana na široko,
v ozadju gora je strmà,
kipi v nebo visoko. (A. Hribar.)

Ta visoka gora je Velika gora, ki zapira ob južni in jugozapadni strani doline pot gorkim vetrovom, burjo pa zadržuje, da včasih nemilo brije in pleše po dolini. To pogorje je velike vrednosti za vso Ribniško dolino; daje obilo sena, stavbnega lesa in kuriva. V ravnino pošilja obilo potočičev in potokov, ki služijo pri kmetijstvu in obrtniji.

Ob jugozahodnem robu se imenuje Velika gora Bela stena, ki se povzpne do 1253 m višine. V tem delu so bajeslovni okameneli Svatje, dolga vrsta do 20 m visokih, golih in navpičnih skalnatih reber in sten. O njih sta znani dve pripovedki.

Po poroki sta se vračala ženin in nevesta s svati čez goro proti domu. Sonce je hudo pripekalo in žgalo. Nevesta je preklinjala vročino in sonce:

Pripodi črni se oblak,
zakrij to zlobno sonce v mrak!
Da vrgla božja roka
bi je z neba oboka.

Tudi ženin in svatje so godrnjali, le godec ne. Nejevoljen se obrne k nevesti in ji reče: »Da bi ti jezik odpadel, ker preklinjaš sonce.« V hipu je vsa družba na mestu okamenela, le godec je utekel božji kazni.

Druga nam pripoveduje postanek okamenelih svatov malo drugače.

Ribniški krošnjar je zahajal s svojim blagom na Hrvaško. V neki gostilni ob Kolpi, kjer je navadno prenočeval, se je seznanil z mlado gospodinjo, ki je imela grdega moža. Kmalu po poroki je našel kozavo bolezen, ki mu je spačila obraz. Krošnjar Janko je Lenki zaupno nasve-toval, naj svojega moža zastrupi in se kot vdova z njim poroči. Ko se je Janko vračal s Hrvaškega, se je oglasil v gostilni. Lenka je bila vdova, kozavi Gregor je počival že v zemlji. Hitro sta bila Janko in Lenka zgovor-jena. Duhovniku v Ribnici je bilo prišlo na uho, na kakšen način je prišel razuzdani in razvpiti Janko do neveste. Ko sta prišla Janko in Lenka k ribniškemu župniku s prošnjo, naj ju okliče, je njima odrekel oklice in poroko. Doma je Janko nagovoril nekega malopridneža, da se je naredil bolnega in je zahteval sv. popotnico iz rok ribniškega župnika. Ko je ta prišel iz trga v samoto, ga je tam čakal Janko z nevesto in svati. Ustavil je duhovnika, nesočega presveto Rešnje Telo, in ukazal svatom, naj ga ob-stopijo. Z eno roko prime nevesto, z drugo cerkovnika in pravi: »Ker me nisi hotel prejšnji teden oklicati, me boš danes tukaj poročil, sicer ne prideš živ od tod.« Komaj je malopridnež to izgovoril, se je stresla zemlja. Ko se duhovnik od strahu zave, vidi pred seboj namesto svatov sive skale. (Carniolia 1841, 254.)

Ustno izročilo pripisuje te sive skale naravni nezdodi. Nad Veliko goro se je bil utrgal oblak. Vodovje je odtrgalo del gore in jo odneslo v dolino. Na kraju te vremenske nezdode so se prikazale sive skale, ki jih je prej pokrivala zemlja in gosto gozdičevje.

Najvišji vrh v Veliki gori je Veliki vrh (1140 m). Severozahodno od njega je Ostri vrh (1120 m).

Severozahodno od Ostrega vrha stoji na nizkem hribu lepa romarska cerkev Matere božje v nebo vzete, »Nova Štifta«, nekako v sredi med Ribnico in Sodražico. Tik nje stoji kapelica sv. Jožefa. Zraven je stanovanje oo. frančiškanov, ki nekaj let sem oskrbujejo to božjepotno cerkev in prenočišče za tuje romarje. Na holmcu je še ena kmetija poleg omenjenega zidovanja. Od Nove Štifte je najlepši razgled po Sodraški in Ribniški dolini in tudi po bližnjem Kočevskem. Na vzhodni strani pod holmom teče potoček Ravnodoljčica, Ravni ali Blatni potok, ki dela mejo med ribniško in sodraško župnijo.

Nova Štifta kot naselje spada v sodraško župnijo in občino ter šteje 14 prebivalcev.

Do leta 1755 je spadala Sodražica pod ribniško župnijo. Nova Štifta je imela od tega časa svojega duhovnika, ki je bil kot ekspozit odvisen od sodraškega župnika. Od leta 1812. do leta 1835. pri tej cerkvi ni bilo duhovnika. Leta 1812 so gospodarili Francozi v deželi, ki so pobrali denar obeh bratovščin, Karmelske Matere Božje in sv. Monike. Obe bratovščini sta imeli vsak mesec svoje shode, ki so se zaključili s slovesno procesijo. Bratovščina sv. Monike ali črnega pasa je imela procesijo s presv. Rešnjim Telesom vsako zadnjo nedeljo v mesecu, bratovščina Karmelske Matere božje (ustan. 1715) pa vsako drugo nedeljo v mesecu, pri kateri so nosili podobo Matere božje. Tedanji duh časa, prepojen z janzenizmom, ki je bil božjim potem in romanju zelo nasproten, je bil kriv, da se po odhodu Francozov božja pot ni oživila. V tej dobi so se pogubila razna važna pisma, cerkvena obleka, srebrne in zlate posode, celo orgle. Cerkev sv. Jožefa je izgubila streho in vrata in tudi cerkev Matere božje je začela hirati. Vlada je poslala sodraškemu župniku celo ukaz, naj cerkev zapre za javno bogoslužje in s kapelico vred podere. Sodraški župnik je z izvršitvijo tega ukaza toliko časa odlašal, da je oblast na to pozabila. Da se je cerkev popravila in ohranila, je zasluga ribniškega dekana Valentina Prešerna (1819—1835), ribniškega graščaka Jožefa Rudeža (1829—†1846) in sodraškega župnika Mateja Kavčiča (1821—1850). Ti so pripravili sosesko in okoličane do tega, da so začeli z vnemo popravljati zanemarjeno in zapuščeno cerkev in s prošnjami dosegli pri ljubljanskem

Cerkev pri Novi Štifti

škofu Antonu Alojziju Wolfu, da jim je poslal po 21 letih zopet stalnega duhovnika. Vsi po vrsti so skrbeli za lepoto romarske cerkve in dostojno božjo službo.

Veliki shodi so se zopet oživili, kakor so bili v prejšnjih časih. Valvasor (VIII. 796) pripoveduje, da je prišlo v njegovem času o binkoštih k Novi štifti na tisoče ljudi. Od njega izvemo, da je l. 1684 bilo v tej cerkvi zvečer pred binkošti 25 mrličev in več zelo poškodovanih. Okoli 11. ure zvečer je nekdo, mogoče kak romar v polsnu zavpil: »Gori, gori!« Ljudstva v cerkvi se je polastil tak strah, da je v zmešnjavi drlo proti izhodom, ki so se kmalu zagozdili. Nesreča je bila neizogibna. Trije otroci so izginili baje brez sledu v tej zmešnjavi.

Shodi se še vrše. Prvi je velikonočni ponedeljek; drugi na nedeljo sv. Trojice, katerega se je udeleževalo posebno veliko Kočevarjev, ki niso imeli nobene svoje romarske cerkve Matere božje. Na praznik Marijinega Vnebovzvetja in Marijinega Rojstva pride veliko romarjev iz bližnjih in daljnih krajev Kranjske in Hrvaške.

Kar posebno povzdiguje to božjo pot, so sv. stopnice, ki so cerkvi na severni strani prizidane. Postavljene so bile l. 1780, kar pove napis, vsekan v kamnitno ploščo nad vrati sv. stopnic:

Vlator : aDesto : ple : sCaLae :
sanCtae
refUgII : VLa : slt : tIbI, VIrgo
Marla.

Po naše bi se glasilo:

Popotnik, glej stopnice svete,
moli tu iz duše vnete.
Pribežališče na poti
Devica Marija bo ti!

Vrh stopnic je lep oltarček sv. Križa. Stopnice, v katere so vdelane svetinje, so iz belega marmora. Zid je obložen z lepim pisanim marmorom, vrhu tega so slike na presno. Sv. stopnice so prav za prav bile stopnice v spodnji Pilatovi hiši, katere je rosila kri razbičanega Odrešenika. Po bičanju ga je dal Pilat prepeljati po teh stopnicah na vzvišen prostor, od koder ga je pokazal Judom, da bi omečil njih srca. Judje so zahtevali njegovo smrt na križu. Peljali so ga po stopnicah na dvorišče in od tukaj obloženega s križem na Kalvarijo.

Te stopnice iz Pilatove hiše, katere je posvetil Odrešenik s svojimi nogami in svojo krvjo, je dala prepeljati cesarica sv. Helena v Rim l. 326. Papeži so rimskim romarjem, ki so molili na teh stopnicah, podeljevali odpustke. Od nekdanj so radi romali verniki v Rim, središče krščanstva, in premišljevali na teh stopnicah bridko trpljenje Gospodovo. Le redki so bili oni, ki so mogli obiskati v Rimu sv. stopnice. Na prošnjo vernikov so smeli postaviti sv. stopnice po vzorcu izvornih stopnic na več krajih. Tudi te so bile obdarovane z odpustki. Nova štifta jih je dobila l. 1780. Take sv. stopnice so še pri sv. Joštu nad Kranjem (1751) in na Žalostni gori pri Mokronogu (1767).

Novo štifto je opeval Janez Volčič, duhovnik ljubljanske škofije, župnik v Šempetru pri Novem mestu, l. 1889 v knjigi »Življenje preblažene Device in Matere Marije in njenega prečistega ženina sv. Jožefa«. V tem spisu pove pisatelj, da so začeli graditi cerkev pri Novi štifti l. 1641 in jo dovršili l. 1671. Posebno so si prizadevali pri zidanju cerkve trije ribniški

graščaki: Janez Jakob Kizelj, Jurij Andrej Trilek († 1667) in Janez Friderik Trilek. Cerkev je blagoslovil 16. februarja 1671 ribniški župnik in naddijakon Ivan Ludovik Schönleben (1670—1676).

L. 1691 je izdal Janez Gregor Dolničar majhno knjižico, v kateri omenja med drugimi kranjskimi Marijinimi božjimi poti tudi Novo Štifo. »Na tem kraju je stala l. 1458 majhna Marijina cerkva s čudodelno podobo. Ndaleč je prebival samotar, puščavnik, ki je hodil sem opravljat svoje molitve.« V tej cerkvici je razodela Marija v prikazni pobožnemu kmetu Matiju Furlanu iz Sušja, da želi novo cerkev. To so začeli zidati l. 1641 in jo imenovali »novo stavbo, novo ustanovo« (Neu-Stift), novum aedificium«. (Izvestja M. Dr. 1899, 152.) V cerkvi visi več zaobljubljenih slik. Najstarejša je iz l. 1650, ki nosi napis: »Jaz, Matija Porenta, vikarij v Črnomlju, 55 let star sem bil od Marije groznih bolečin rešen.« (»Danica« 1864, 95). Slika nam priča, da so ljudje že med zidavo cerkve pri Novi Štifi (1641—1671) z zaupanjem na tem kraju častili svojo nebeško mater Marijo.

Vekoslav Skuhala

URA

(Prizorček za tri deklice.)

Ura (*deklica z budilko v roki*):

Kdor na svetu me pogleda,
brž prav hitro se zaveda,
da sem ura, ura taka . . .

Deklici (*ob vsaki strani „ure“*):

Tika-taka, tika-taka!

Desna deklica: Malokdo ima te rad, da veš!

Leva deklica: Radi mene vendar iti smeš!

Deklici: Ili, kakor ura vsaka:

tika-taka, tika-taka! (*Gibi telesa levo, desno!*)

Ura: Zlasti zjutraj, ko iz sanj budim,
marsikomu se sovražnik zdim,
da ozmerja me kot spaka:

Deklici: Tika-taka, tika-taka!

Desna deklica: Ko prisije sončni žar,

Leva deklica: ure že doni udar!

Deklici: Rana ura, zlata vsaka,
tika-taka, tika-taka!

Ura: K delu in molitvi vabim té,
ki zakrknjeno jim ni srce,
saj ne znajo, kaj jih čaka.

Deklici: Tika-taka, tika-taka!

Desna deklica: Zdaj še v soncu se izživlja dan,

Leva deklica: pa grozi že resno mrak teman!

Deklici: Tu je jasa, tu pa mlaka,
tika-taka, tika-taka!

Ura: Ko sveta kolesje obstoji,
vsem oko se zadnjič zasolzi,
čaka sreča neenaka,
tega taka (*pahne levo deklico od sebe*),
tega taka (*objame desno deklico*)!